

ORTADOĐU GÜNDEMİ

6-12 Nisan 2020

2020

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye:

Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü (KSYÖ), Suriye'nin Hama kentinin kuzeyindeki Latamne beldesine Mart 2017'de düzenlenen kimyasal saldırıyı, Esed rejimi güçlerinin gerçekleştirdiğini açıkladı. Yayımlanan raporda rejim güçlerinin ve Rusya'nın, 24-30 Mart 2017'de, Latamne'de düzenledikleri üç hava saldırısında sarin ve klor gazı kullandığı belirtildi.¹ Suriye rejimi Dışişleri Bakanlığı ise raporda Suriye'ye karşı uydurma suçlamaların yer aldığını belirterek tepki gösterdi.²

ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü'nün (KSYÖ) yayımladığı raporun tespitine katıldığını belirten bir açıklama yaptı. Pompeo ayrıca, rejimin 2013 yılında Kimyasal Silahlar Sözleşmesi'ne katılmasına rağmen, iktidardaki gücünü korumak maksadıyla şu ana kadar kimyasal silah saldırılarına devam ettiğine dikkat çekti. KSYÖ'nün son raporunun konuya dair elde edilen en kapsamlı delil teşkil ettiğini vurguladı.³ Konuya ilişkin bir açıklama da Avrupa Birliği Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell'den geldi. Borrell, yaptığı yazılı açıklamada raporun tespitlerinin tam olarak desteklendiğini ve sorumluların bu "menfur eylemlerden" dolayı hesap vermesi gerektiğini bildirdi.⁴

Dışişleri Bakanlığı, KSYÖ'nün Suriye raporuyla ilgili açıklama yaptı. Yayımlanan raporun Suriye'deki kimyasal silah saldırılarının faillerinin hesap vermesinin sağlanması yönünde atılmış önemli bir adım olduğu bildirildi. Açıklamada Türkiye olarak Suriye'de tam hesap verilebilirliğin sağlanmasını teminen, BM ve KSYÖ başta olmak üzere, uluslararası camiada atılacak tüm adımların takipçisi ve destekçisi olmaya devam edileceği vurgulandı.⁵

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, yabancı devletlerle askeri-teknik iş birliği komisyonu toplantısında yaptığı konuşmada, Rus savunma sanayisinin ürettiği yeni silahları Suriye'de kullanarak deneyim elde ettiklerini söyledi.⁶

• Suriye Rejimi Bölgesi:

Suriye'de bulunan İranlı milisler, karantina önlemleri ve bölgedeki rejim polisi ve askerlerinin varlığına rağmen Hz. Zeynep Türbesi etrafında hareketliliği sürdürdüklerini açıkladı.⁷

• Fırat'ın Doğusu:

Rusya'nın, Suriye'nin Haseke ilinde terör örgütü YPG/PKK işgalindeki Amude ilçesinde ve Tel Temir beldesinde askeri noktalarını korumak için yerel unsurlardan oluşan askeri birlik

kurma çalışmaları ABD'nin engeline takıldı. Rusya'nın Aralık 2019'da söz konusu bölgelerde çalışma başlatması üzerine harekete geçen ABD güçleri, ilk olarak YPG/PKK'ya baskı yaparak Rusya'nın projesinden çekilmesini sağladı. ABD askerleri söz konusu süreçte bölge halkıyla defalarca bir araya gelerek, gençlerin Rus saflarına katılmamalarını istedi. Askeri birliğe katılma başvuru sayısının 100'ün altında kalması üzerine Rusya'nın plandan vazgeçtiği öğrenildi. Rusya-YPG/PKK anlaşmasına göre, birliğe katılanlar terör örgütü tarafından eğitilecekti.⁸

Sözde Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi tarafından yapılan bir açıklamaya göre Suriye rejimi askerlerinden birinde koronavirüs şüphesi görülmesi üzerine Um el Hoş Köyü karantina altına alındı. Terör örgütü YPG/PKK'nın kontrol ettiği bölgelerde şu ana kadar resmi olarak bir Kovid-19 vakası tespit edilmedi.⁹

Milli Savunma Bakanlığı sosyal medya üzerinden yaptığı açıklamada Barış Pınarı Harekat bölgesine sızma girişiminde ve taciz atışlarında bulunan 10 YPG/PKK'lı teröristin etkisiz hale getirildiğini duyurdu.¹⁰

• İdlib:

Suriye Geçici Hükümeti Sağlık Bakanı, 8 Nisan'da yaptığı açıklamada koronavirüs taşıdığından şüphelenilen 14 kişinin testlerinin negatif çıktığı ve muhalif bölgelerde bu tarihe kadar herhangi bir vakaya rastlanılmadığını belirtti. Yapılan test sayısının toplamda 81 olduğunu belirten Bakan, Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 900 test kitini gönderdiğini, sonraki hafta ise 5000 yeni kitin gelmesinin beklendiğini sözlerine ekledi.¹¹

Savunma Bakanı Hulusi Akar, koronavirüs pandemisi nedeniyle zorunlu olmadıkça Suriye'nin kuzeybatısındaki askeri operasyon alanlarına olan askeri hareketliliğin minimize edileceğini duyurdu.¹²

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres tarafından 185 sayfalık bir raporun özeti şeklinde hazırlanan ve Birleşmiş Milletler Güvenli Konseyi'ne (BMGK) sunulan dosyaya göre Suriye rejiminin ve müttefiklerinin, Suriye'nin kuzeybatısındaki sağlık tesislerine yapılan saldırıların arkasında olma ihtimalinin oldukça yüksek olduğu belirtildi.¹³

• Fırat Kalkanı/ Afrin Bölgesi:

Milli Savunma Bakanlığı, yaptığı açıklamada son bir hafta içerisinde Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı bölgelerine sızma girişimlerinde bulunan ve saldırı hazırlığında olan 13 YPG/PKK'lı teröristin etkisiz hale getirildiğini duyurdu.¹⁴

■ FİLİSTİN/İSRAİL GÜNDEMİ:

• Siyaset:

Geçtiğimiz hafta Khosen İsrail Partisi Lideri Benny Gantz koalisyon hükümetini kurmak için Cumhurbaşkanı Reuven Rivlin'den ek süre talep etmişti, ancak İsrail Cumhurbaşkanlığı Basın Ofisi'nden yapılan yazılı açıklamada, Cumhurbaşkanı'nın koalisyonun kurulması için ek süre vermeyeceği belirtildi. 13 Nisan akşamına kadar Gantz ile Benjamin Netanyahu'nun hükümeti kurmak için anlaşamamaları halinde, Rivlin'in koalisyonu kurma görevini İsrail Meclisine verebileceği ifade edildi.¹⁵

İsrail Ordusu Basın Ofisinden yapılan görüntülü açıklamada, Esed'in ordusuna bağlı Birinci Kolordu Komutanı Tümgeneral Esa'ad'ın Suriye topraklarında Hizbullah'ın konuştuğu bir mevkiyi ziyaret ettiği belirtildi. İsrail ordusunun açıklamasında, "Sizi görüyoruz. Bunu bir uyarı olarak düşünün. Hizbullah'ın bir askeri güç olarak Suriye'ye yerleşmesine izin veremeyeceğiz." ifadelerine yer verildi.¹⁶

Diğer yandan, Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) İsrail ile bir sözleşme imzaladığı, Halife Hafter'e gönderilmek üzere İsrail savunma firması tarafından yapılan bir hava savunma sistemi için ülkede silah ambargosu varken, İsrail'e ödeme yaptığı bildirildi.

• Sağlık & Sosyal Hayat:

İsrail'de yeni tip koronavirüs (Kovid-19) nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı 105'e, vaka sayısı ise 11.145'e yükseldi. Filistin'de ise Kovid-19 nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı 2'ye çıkarken, vaka sayısı 290'a yükseldi.

İsrail'de Kovid-19 önlemleri kapsamında tüm okullarda eğitime ara verilirken, ikiden fazla kişinin bir araya gelmesi yasaklanmıştı. Ülkede market, eczane, akaryakıt istasyonları ve bankalar dışında birçok ticari işletmenin kapatılmasına karar verilmişti. İsrail'de ikamet edenler hariç tüm yabancıların ülkeye girişine de yasak getirilmişti. Bunlarla birlikte, İsrail polisi, Batı Kudüs'te özellikle Ultra-Ortodoks Yahudilerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerde önlemlerini artırdı; polis, söz konusu mahallelerdeki kontrol noktalarının sayısını yükseltirken, zorunlu nedenler dışında kimsenin dışarı çıkmasına izin verilmemektedir. Ayrıca ülkede 7 Nisan saat 16.00'dan 10 Nisan sabah 07.00'ye kadar şehirler arası seyahatin yasaklandığı belirtilmiş, 8 Nisan Çarşamba 18.00- 07.00 arası ise sokağa çıkma yasağı getirilmişti. Şehirlerarası seyahat kısıtlaması ve kısa süreli sokağa çıkma yasağının 8-15 Nisan tarihleri arasında kutlanan Hamursuz Bayramı (Pesah) öncesi alınması ise dikkat çekti.

Filistin Kurtuluş Örgütü'ne (FKÖ) bağlı Yerleşim Yerleri ve Ayrım Duvarı ile Mücadele Heyeti Başkanı Velid Asaf, İsrail'in Kovid-19 salgınını Yahudi yerleşim faaliyetlerini artırmak için fırsat olarak kullandığını dile getirdi. Asaf, yerleşimcilerin son haftalarda Beytullahim ve Ürdün Vadisi'nde birer, Ramallah'ın doğusundaki El-Mugayyir köyü yakınlarında ise iki küçük yerleşim birimi kurduğunu ifade etti.

Avrupa Birliği (AB) Kudüs temsilcisi ile Filistin Başbakanı arasındaki görüşme sonucu, AB'nin salgın ile mücadele için Filistin'e yaklaşık 71 milyon avroluk bir yardım paketi ayırdığı belirtildi. Diğer yandan geçtiğimiz hafta Gazze'deki Sağlık Bakanlığı Sözcüsü tarafından Kovid-19 teşhisinde kullanılan test malzemelerinin temini için acil yardım çağrısı yapılmıştı. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından Filistin'deki sağlık sektörünü desteklemek için Ürdün'den bin kişilik test malzemesi satın alındığı, malzemelerin gelecek hafta Gazze Şeridi ve Batı Şeria'ya ulaştırılacağı aktarıldı.

Bunlara ek olarak, İsrail'den gelen talep üzerine, Türkiye'nin İsrail'e ücreti karşılığı tıbbi malzeme sağlayabileceği ancak herhangi bir engel olmadan Filistin'e de tıbbi yardım göndermesi şartıyla anlaşıldığı bildirildi.

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset:

Irak'ta hükümeti kurma görevini üstlenen Adnan el-Zurfi, "Irak'ın birliğini ve yüksek çıkarlarını korumak için" görevden çekildiğini bildirdi.¹⁷ Gelişmeler üzerine Cumhurbaşkanı Berham Salih, Irak Ulusal İstihbarat Kurumu Başkanı Mustafa Kazimi'yi hükümeti kurmak üzere görevlendirdi. Böylece Başbakan Adil Abdulmehdi'nin Kasım ayının son günlerinde istifa etmesiyle başlayan süreçte Muhammed Tevfik Allavi ve Adnan el-Zurfi'nin ardından Mustafa Kazimi hükümeti kurma görevini üstlenen üçüncü isim oldu.

Hükümeti kurma görevi almasının ardından halka hitap ettiği ilk televizyon yayınında önemli mesajlar paylaşan Kazimi, kabinesi ile izleyeceği hükümet programını en kısa sürede tamamlayarak Meclis'e sunacağını ifade etti.¹⁸ Konuşmasında Irak'ın egemenliğinin hükümetin kırmızı çizgisi olacağını belirten Kazimi, kuracağı ilk savunma hattının ise koronavirüse karşı Irak halkını korumak olacağını vurguladı. Ekonomiye dair noktalara da değinen Kazimi, yolsuzlukla mücadelenin milli bir görev olduğunu ve kuracağı hükümetin "tükenmiş Irak ekonomisindeki kaynakları çeşitlendirmek için" çalışacağını vurguladı.

Şii grupların mutabakatının Kazimi'nin hükümeti kurma görevi üstlenmesinde önemli rol oynadığı bilinirken, Irak Meclisi'ndeki en büyük Sünni grup olan Irak Güçler İttifakı'ndan ve Kürt siyasi partilerden de Kazimi hükümeti için destek açıklamaları geldi.¹⁹ Öte yandan,

Meclisteki Kazımı lehine olumlu havanın aksine, Hizbullah Tugayları (Ketaib Hizbullah) hükümeti kurma görevinin Kazımı'ye verilmesini "Irak halkına karşı yapılan bir savaş ilanı" olarak değerlendirdi.²⁰ Ketaib Hizbullah, ocak ayında İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü lideri Kasım Süleymani ve Haşdi Şabi'nin önde gelenlerinden Mehdi el-Mühendis'in öldürüldüğü ABD saldırısında rol oynadığı iddiası sebebiyle Kazımı'nın adaylığına karşı çıkmaktadır.

• Güvenlik:

Basra kentinin batısındaki Burcisiye bölgesinde ABD'li Halliburton Petrol Firması'nın faaliyet gösterdiği petrol sahasına roket saldırısı düzenlendi.²¹ Irak Petrol Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada saldırıda beş Katyuşa füzesinin kullanıldığı belirtilirken, füzelerin bos alana düştüğü ve can kaybı yaşanmadığı kaydedildi. Koronavirüs salgını nedeniyle yabancı personelin haftalar önce tahliye edildiği öğrenilirken, saldırının gerçekleştirildiği alanın yakınlarında tespit edilen 11 ateşlenmemiş Katyuşa roketi ve fırlatma platformu yetkililerce imha edildi.

Terör örgütü IŞİD'in, Salahaddin vilayetine bağlı Tuzhurmatu ilçesinde uzun namlulu silahlarla düzenlediği saldırıda üç Haşdi Şaabi mensubunun öldüğü, beş kişinin yaralandığı kaydedildi.²² Saldırının ardından bölgede operasyon başlatıldığı açıklandı. Öte yandan Diyala vilayetinin kuzeyinde bomba tesirli patlayıcının infilak etmesi sonucu en az iki çiftçinin hayatını kaybettiği, iki çiftçinin de yaralandığı bildirildi.²³ Diyala'daki saldırıyı hiçbir grup üstlenmezken, yetkililer saldırının IŞİD tarafından düzenlediği ihtimâli üzerinde durmaktadır. Kerkük'te ise Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı Dakuk bölgesinde iki ayrı IŞİD saldırısında üçü ağır olmak üzere Irak güvenlik güçlerine bağlı beş kişinin yaralandığı belirtildi.²⁴ Ayrıca IKBY'nin güney sınır hattında bulunan Germiyan bölgesinde IŞİD militanlarının saldırısı sonucu iki Peşmerge'nin hayatını kaybettiği, birinin ise yaralandığı açıklandı.²⁵ Gelişmelerin ışığında geçtiğimiz hafta IŞİD saldırıları nedeniyle sadece üç günde toplam yedi kişinin hayatını kaybetmesi ve bu bağlamda örgütün yakın zamanda Kerkük, Anbar, Salahaddin ve Diyala vilayetlerinin kırsal bölgelerinde eylemlerini arttırması dikkat çekti.

ABD öncülüğündeki IŞİD'e Karşı Uluslararası Koalisyon Güçleri, Bağdat'ın kuzeyinde yer alan Ebu Gureyb Askeri Üssü'nden çekilerek üssü Irak ordusuna teslim etti.²⁶ Fransız askerlerce Iraklı güvenlik personelini eğitmek için kullanılan Ebu Gureyb Üssü'nün Irak ordusuna bırakılmasıyla uluslararası koalisyon güçleri üç hafta içinde toplamda altı üsten çekilmiş oldu.

ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo'nun Yakın Doğu İşlerinden Sorumlu Yardımcısı David Schenker, İran destekli milis grupların, Irak'taki ABD güçleri için büyük bir tehdit oluşturmaya devam ettiğini söyledi. Önceki saldırıların Washington nezdinde büyük hayal kırıklığına neden olduğunu vurgulayan Schenker, Irak'ta bulunan Koalisyon Güçleri'ni korumanın Irak'ın sorumluluğunda olduğunu vurguladı.²⁷

ABD'nin, Nisan ayının ilk günlerinde Anbar vilayetindeki Ayn el-Esad Üssü ile Erbil'deki Harir Askeri Üssü'ne konuşlandığı Patriot Hava Savunma Sistemi bataryalarının aktif ve operasyonel hâle geldiği açıklandı.²⁸

ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, haziran ayında Washington ile Bağdat arasında stratejik görüşmelerin başlayacağını ve Irak'taki ABD askeri varlığının geleceğinin detaylıca mercek altına alınacağını açıkladı.²⁹ İki ülke arasındaki tüm askeri ve ekonomik meselelerin görüşmeler boyunca masaya yatırılacağını vurgulayan Pompeo, küresel salgın ve dibe vuran petrol fiyatlarının Irak ekonomisine yönelik oluşturduğu tehdidin gölgesinde Irak'ın istikrarının ve IŞİD'e karşı elde edilen kazanımların korunması için iki ülkenin yakın işbirliğini sürdürmesi gerektiğini ifade etti.

• Ekonomi:

Irak Petrol Bakanı Samir Gadban, OPEC ve OPEC+ ülkeleri arasında varılan ve üye ülkelerin günlük petrol üretimlerini toplam 10 milyon varil azaltma kararına dair yaptığı açıklamada, OPEC'in tek başına petrol piyasadaki dengeyi sağlayamayacağını söyledi.³⁰

• Sosyal Hayat:

Koronavirüs salgınıyla mücadele kapsamında Irak'ta ülke genelinde 17 Mart'tan beri uygulanan sokağa çıkma yasağının 18 Nisan'a kadar uzatıldığı açıklandı.³¹ Ayrıca sokağa çıkma yasağının başladığı 17 Mart tarihinde askıya alınan sivil havayolu taşımacılığının da 18 Nisan'a kadar başlamayacağı bildirildi.³²

Irak Sağlık Bakanlığı'nın açıkladığı son verilere göre ülkede tespit edilen toplam koronavirüs vaka sayısı 1318'e yükselirken virüs nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı 72'ye, iyileşen kişi sayısı ise 601'e ulaştı.³³

IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset:

Irak Hükümeti'ni kurma görevini üstlenen Mustafa el-Kazimi'ye Kürt liderler tarafından destek açıklamaları geldi.³⁴ IKBY Başkanı Neçirvan Barzani, IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, KDP Başkanı Mesud Barzani ve KYB Eşbaşkanı Lahur Cengi, yaptıkları açıklamalarda Mustafa Kazimi'nin adaylığına destek verdiklerini ifade ettiler.³⁵ Buna karşın bazı düşünürler Kazimi'nin koşulsuz desteklenmesini eleştirerek, Kazimi'nin desteklenmesinin Kürtleri "ABD ile İran çekişmesinde zor bir pozisyonda bırakacağını" belirtmiştir. Ancak IKBY yetkilileri Kazimi'ye verilen desteğin diğer siyasi partiler ve milletvekilleri ile istişarelerin tamamlanmasından sonra açıklandığını vurgulamaktadır.

Hükümeti kurma görevi üstlenen Mustafa Kazimi'nin yetkilendirmeden önce Kürtler siyasilerle anlaştığı ve anlaşmaya göre Adil Abdulmehti kabinesinde görev alan Kürt bakanların Kazimi döneminde de görevine devam edeceği iddia edildi.³⁶ Analistler ayrıca Kürt liderlerin Kazimi'den önce hükümeti kurma görevini üstlenen Muhammed Tevfik Allavi ve Adnan el-Zurfi gibi isimlerin tekrar yetkilendirilmemesi için Kazimi'nin desteklendiğinin altını çizmektedirler. Bu noktada Kürt siyasiler, merkezi yönetimle KBY'nin üzerinde anlaşamadığı bölgeler ve IKBY'nin merkezi bütçeden alacağı pay gibi tartışmalı konularda Kazimi'nin eski yönetimlerin aksine daha ılımlı bir tavır ortaya koyacağını düşünmektedir. Nitekim Kazimi'nin hükümeti kurma görevini üstlenmesinden sonra paylaştığı Kürtçe Tweet, Kazimi'nin Kürtlere dair ılımlı tutumunun bir göstergesi olarak yorumlanmıştır.³⁷

• Güvenlik:

İŞİD'in, Süleymaniye'nin Koleco kasabasında düzenlediği saldırıda 2 Peşmerge hayatını kaybetti.³⁸ IKBY Peşmerge Bakanlığı'nın açıklamasına göre koronavirüs salgını, Irak ordusu ile Peşmerge arasındaki alanda oluşan güvenlik zafiyeti ve ABD askerlerinin üslerden çekilmesi İŞİD saldırılarına meydan vermiştir.³⁹ IKBY Başkanı, Başbakanı ve siyasi partilerin liderleri saldırıyı kınamıştır.

• Sosyal Hayat:

IKBY İçişleri Bakanlığı'nın son kararına göre IKBY'deki sokağa çıkma yasağı 16 Nisan'a kadar uzatıldı. Ancak yetkililer sokağa çıkma yasağının ay sonuna kadar uzatılacağını öngörmektedir. Şimdiye kadar IKBY'de 325 koronavirüs vakası tespit edilirken, Kovid-19 nedeniyle 4 kişi hayatını kaybetti, 148 kişi ise iyileşti.⁴⁰ Bu hafta özellikle Erbil'de vaka sayısının beklenmedik düzeyde artması dikkat çekerken, koronavirüs sebebiyle hayatını kaybedenlerin hepsinin Süleymaniye'de olduğu kaydedildi.

Öte yandan, Süleymaniye'de Kovid-19 vakaları azalırken Erbil'de vaka sayısı kayda değer şekilde artmaktadır. Koronavirüs nedeniyle ölümlerin gerçekleştiği Süleymaniye'deki hastaneleri bölgesel yönetimin yetkililerinin henüz ziyaret etmemesi dikkat çekerken, Cumhurbaşkanı Barzani'nin, Süleymaniye Valisi ile gerçekleştirdiği telefon konuşmasında Vali'nin "emeklerine teşekkür ettiği" bildirildi.

IKBY İçişleri Bakanlığı'nın Dünya Sağlık Örgütü ve yardım kuruluşlarından IKBY'ye gönderilen koronavirüs yardımlarının yalnızca Nemr Vakfı tarafından alınıp ihtiyacı olanlara dağıtılmasına dair yazı göndermesine diğer vakıf ve yardım derneklerinden tepki geldi. Bazı dernekler Nemr Vakfı'nın IKBY Başbakanı Mesrur Barzani'ye yakın bir vakıf olduğunu belirterek İçişleri Bakanlığı'na dava açtılar.

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset:

Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih, daha önce hükümeti kurmakla görevlendirilen Adnan ez-Zurfi'nin görevden çekilmesinin ardından, yeni başbakanlık teklifini Ulusal İstihbarat Dairesi Başkanı Mustafa el-Kazimi'ye sundu.⁴¹ Irak Türkmen Cephesi ve Kerkük Milletvekili Erşat Salih, konuya ilişkin yaptığı açıklamada, Kazimi'nin görevlendirilmesinin olumlu bir gelişme olduğunu vurguladı.⁴²

Cumhurbaşkanı'nın, Kazimi'yi hükümeti kurmakla görevlendirmek için gerçekleştirdiği toplantıya Irak Parlamentosu'nda bulunan siyasi gurupların liderleri de katıldı. Toplantıya Türkmenleri temsilen Erşat Salih'in katıldığı gözlemlendi.

• Güvenlik:

Irak'ın Selahaddin vilayetine bağlı Tuzhurmatu ilçesinde terör örgütü IŞİD tarafından gerçekleştirilen saldırıda bölgede bulunan Haşdi Şaabi güçlerinden 3 kişi hayatını kaybetti, 5 kişi de yaralandı.⁴³ Saldırı sonrası açıklama yapan Tuzhurmatu Polis Müdürü Hüseyin Ali, saldırının güvenlik kontrol noktasında bulunan Haşdi Şaabi güçlerine yönelik Tuzhurmatu'nun kuzeydoğusunda bulunan Hileve askeri havalimanı yakınlarında gerçekleştirildiğini bildirdi. Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Fatih Yıldız da sosyal medya hesabından bir açıklama yayınladı. Yıldız açıklamasında, IŞİD'in, Irak'ta Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelere rahat vermediğini vurguladı.⁴⁴

Selahattin'e bağlı Tuzhurmatu ilçesi, bilhassa Mart ve Nisan ayları içerisinde IŞİD militanlarının Irak'ın kuzeyinde sıklıkla saldırı düzenlediği bölgelerin başında gelmektedir. Türkmen nüfusun yoğun olarak yaşadığı Tuzhurmatu'da Türkmen siyasiler özellikle bölgedeki dağlık alanda hücre yapılanması şeklinde varlığını sürdüren örgüte yönelik geniş kapsamlı operasyonlar beklediklerini ifade etmektedir. Bölgedeki Türkmen siyasiler ve Türkmen halkın diğer bir talebi, merkezi hükümetin Tuzhurmatu ve çevresindeki IŞİD tehdidine karşı mevcut güvenlik gücü sayısını arttırmasıdır.

Terör örgütü IŞİD militanlarının, Kerkük'ün Dibis ilçesinde kurdukları sahte kontrol noktasında 2 federal polis ve 1 sivil memuru kaçırdıkları açıklandı.⁴⁵ Yerel kaynaklar tarafından yapılan diğer bir açıklamada, kaçırılan bir federal polis ve memurun öldürülerek kaçırılma noktasına yakın bir yere IŞİD militanları tarafından bırakıldığı bildirildi.

Diğer yandan IŞİD militanları Kerkük'e bağlı Riyad bölgesinde bulunan federal polis güçlerine yönelik de silahlı saldırıda bulundu. Saldırıya ait görüntüler örgütün internet sitesinde yayımlandı.⁴⁶

Kerkük'ün Dakuk ve Dibis ilçelerinde özellikle 2019'dan bu yana gerek güvenlik güçlerine gerek de sivillere yönelik çok sayıda saldırı gerçekleşmektedir. Her ne kadar bölgedeki IŞİD varlığına karşı Irak güvenlik güçleri tarafından operasyonlar düzenleniyor olsa da bilhassa dağlık ve kırsal bölgelerde bulunan örgütün hücre yapılanmaları ortadan kaldırılamamaktadır. Öte yandan aylardır yeni hükümetin kurulamaması, ABD-İran rekabeti ve Kovid-19 salgını gibi Irak'ı siyasi, ekonomik, askeri ve sosyal alanlarda olumsuz etkileyen gelişmeler, Irak'ın kuzeyinde güvenlik boşlukları oluşmasına ve bu boşlukların IŞİD lehine birtakım avantajları beraberinde getirmesine yol açmaktadır.

• Sağlık & Sosyal Hayat:

Kerkük Sağlık Dairesi, Kovid-19 salgını ile ilgili son verileri paylaşarak Kerkük'teki toplam vaka sayısının 29, ölü sayısının ise 2 olduğunu açıkladı.⁴⁷ Yapılan açıklamada 15 kişinin ise iyileştiği belirtildi. Ayrıca Kerkük'teki sokağa çıkma yasağının 19 Nisan'a kadar uzatıldığı bildirildi.⁴⁸

Kerkük'e bağlı Altunköprü kasabasında zihinsel engelli bir kadının bölgedeki Haşdi Şaabi güçleri tarafından tacize uğradığı iddiasının sosyal medya üzerinden gündeme gelmesi sonrasında bölgedeki yetkililerden konuya ilişkin açıklamalar yapıldı. Kerkük'teki Müşterek Operasyonlar İleri Karargâh Komutanı Saad Harbiye, zanlıların yakalanarak Kerkük'e getirildiğini belirtti. Olayın soruşturulması için komisyon kurulduğunu aktaran Harbiye, olayın iki hafta önce gerçekleştirildiğini fakat sosyal medyada son iki gündür gündeme geldiğini aktardı.⁴⁹ Olaya dair açıklama yapan Kerkük Milletvekili ve Irak Parlamentosu İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Erşat Salihi, yaşanan olayın ırkçılık veya siyasi boyutunun olmadığını, bazı çevreler tarafından olayın istismar edilmemesi gerektiğini vurguladı.⁵⁰ Konuya ilişkin gerçek olmayan iddiaların dile getirildiğini söyleyen Salihi, cinsel tacizde bulun kişilerin Haşdi Şaabi mensubu olmadığını aktardı.

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Suudi Arabistan:

Mart ayının başında gerçekleştirilen OPEC ve OPEC dışı ülkeler toplantısında petrol kesintisine ilişkin görüşmelerde Suudi Arabistan ve Rusya masadan sonuç alınamadan ayrılmıştı. Dolayısıyla petrol fiyatlarında ciddi bir düşüş yaşanmıştı. Ancak, 9 Nisan'da yapılan toplantı neticesinde OPEC ve OPEC+ üyeleri petrol üretiminin kısılması ve petrol fiyatlarındaki sert düşüşü durdurmak konusunda anlaşmaya vardı. Bu kapsamda, cuma günü yapılan açıklamaya göre tarafların günlük ham petrol üretim miktarlarını 1 Mayıs'tan 30 Haziran'a kadar iki ay boyunca 10 milyar varil azaltma kararına vardıkları duyuruldu. Kesinti miktarı 1 Temmuz-31

Aralık tarihlerinde 6 ay boyunca günlük 8 milyon varil, 1 Ocak 2021 ile 30 Nisan 2022 arasındaki 16 ay boyunca günlük 6 milyon varil şeklinde gerçekleştirilecektir. Suudi Arabistan'ın 12 milyon varil olan günlük ham petrol üretimi 8,5 milyon varile düşerken, Rusya'da gerçekleşen 10,3 milyon varillik günlük ham petrol üretimi 8,5 milyon varile düşecek. Meksika ise söz konusu anlaşma kapsamında kendisinden beklenen 400 bin varil kesintiyi gerçekleştiremeyeceğini açıkladı. OPEC; OPEC üyesi olmayan ABD, Kanada, Meksika ve diğer üreticilerin günlük 4 milyon üretim kesinti yapmalarını beklemekteydi. Petrol üretiminde kesintiye gidilmesi konusunda anlaşmaya varılsa da Suudi Arabistan medyasının bundan memnun olmadığı belirtilmelidir. Bunun nedeni ise halen, OPEC'in aldığı karardaki kesinti miktarının piyasa için yeterli olmayacağı düşüncesidir.

ABD'deki Cumhuriyetçi Senatörler tarafından Suudi Arabistan Dışişleri ve Savunma Bakanlığına bir mektup gönderilerek Suudi Arabistan'dan ham petrol piyasalarına zarar verilmesinin durdurulması talep edildi.⁵¹ Akabinde Suudi Arabistan Kralı Selman bin Abdülaziz, ABD Başkanı Donald Trump ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile petrol fiyatlarını konu alan bir görüşme gerçekleştirdi.⁵² ABD, Suudi Arabistan ve Rusya'nın ABD'li petrol üreticilerinin pazar payını ele geçireceğini hesap etmektedir.

10 Nisan'da küresel enerji piyasasının bir diğer aktörü olan G-20 ülkelerinin Enerji Bakanları arasında video konferans yoluyla bir toplantı düzenlendi. Suudi Arabistan Enerji Bakanı Prens Abdülaziz bin Selman da toplantıya katılan isimler arasındaydı. G-20 basın bildirisinde enerji piyasalarının direncinin tekrar kazanılmasında uluslararası işbirliğinin tekrar sağlanması gerektiğinin altı çizildi. G-20 toplantısındaki ABD temsilcisi, ABD'nin petrol üretiminin yıl sonuna kadar günlük 2 ila 3 milyon azalacağını belirtti. OPEC toplantısı sonunda yayınlanan işbirliği bildirisinde 2 aylığına günlük petrol üretiminde 10 milyon varil kesintiye gidilmesi kararlaştırılmış fakat anlaşma 23 ülkenin 22'si tarafından onaylanmıştı. G-20 Enerji Bakanları ise petrol üretiminde kesinti yapılmasını destekleyen açıklamalarda bulundular.

Kanada Dışişleri Bakanı, Suudi Arabistan'a silah satışını yasaklayan düzenlemenin kaldırıldığını ve Suudi Arabistan'a satışların 2019 yılında Kanada'nın imzaladığı BM Silah Satış Anlaşması dahilinde yeni hükümlere bağlandığını belirtti. Dışişleri Bakanı, Suudi Arabistan'ın insan hakları karnesinin halen eleştirilebilir olduğunu ifade etti.⁵³ Kanada ve Suudi Arabistan diplomatik ilişkileri, Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesi ve Suudi Arabistan'da insan hakları lehine gösteriler sebebiyle gergin dönemlerden geçmişti. Dışişleri Bakanı söz konusu kararın iki ülke arasında bir yumuşamaya gidildiğinin göstergesi olamayacağını belirtti.

Suudi Arabistan'da koronavirüs salgınına ilişkin olarak teşhis koyulan hasta sayısı 4.462 olarak saptanırken, 761 hasta iyileşmiş ve toplamda ölüm sayısı 59'a yükselmiştir. Salgınla

mücadele kapsamında 24 saat olarak belirlenen sokağa çıkma yasağı ise süresiz olarak uzatıldı.⁵⁴ Bunun yanında, Suudi Arabistan'da koronavirüs önlemleri sıklaştırılmaya devam ederken, kraliyet ailesi üyelerinden bazılarının da virüsün bulaştığı belirtildi. NY Times, kraliyet ailesi içerisinde toplamda 150 kişiye virüsün bulaştığının tahmin edildiğini iddia etti. Kral Selman ve Prenses Muhammed bin Selman Kızıldeniz yakınlarında bir mevkide yakın çevreleri ile birlikte izole durumda bulunmaktalar. Ayrıca Kral Selman'ın yeğeni Riyad Valisi Prenses Faysal bin Bandar bin Abdülaziz'in, Kovid-19 sebebiyle yoğun bakımda olduğu gelen haberler arasında yer almaktadır.⁵⁵ Koronavirüs, Suudi Arabistan'ı ekonomik anlamda olumsuz etkilemeye de devam etmektedir. Küresel düzeyde yaşanan gelişmeler neticesinde Muhammed bin Selman ve danışmanları, Suudi Arabistan ekonomisini stabil hale getirebilmek adına bakanlık bütçelerinin %30 oranından azaltılması yönünde çalışmalar yapmaktadır.

Suudi Arabistan, TRT Arabi ve Anadolu Ajansı'na Krallık içerisinde erişim engeli getirdi. Söz konusu haber sitelerinin erişime engellenmesinin nedeni olarak ise Suudi Arabistan aleyhine yapılan haberler ve koronavirüsle ilişkili gelişmeler gösterildi.⁵⁶

• Birleşik Arap Emirlikleri:

Birleşik Arap Emirlikleri'nde (BAE), koronavirüs salgınına ilişkin olarak doğrulanan vaka sayısı 4.123 olarak saptanırken, 680 hasta iyileşmiş ve toplamda ölüm sayısı 22'ye yükselmiştir.

BAE tarafından ülkeye gelerek burada özel sektörde çalışan kişilerin sözleşmelerinin bitmesi veya erkenden dönmek istemeleri halinde vatandaşlarını almayı reddeden ülkelerle, çalışma konusundaki işbirliğinin ve ilişkilerin gözden geçirilmesinin planladığı duyuruldu.⁵⁷ Ayrıca BAE'den ülkesine dönemeyen 900 Cezayir vatandaşının tahliyesi için süreç başlatıldı. Ülkedeki 250 Cezayirli, Huari Bumedyen Havalimanı'na ulaştırıldı.⁵⁸ Bunun yanında, salgınla mücadele kapsamında BAE, 11 ton tıbbi malzeme taşıyan bir yardım uçağını Ukrayna'ya gönderdi.⁵⁹

Suudi Arabistan'ın medya ile ilgili hamlesine benzer bir hamle de BAE'den geldi. BAE'de yayın yapan Sky News Arapça kanalı, Dünya Sağlık Örgütü'nün Türkiye'nin koronavirüs salgıyla mücadele noktasında aralarında ABD, İngiltere, İspanya ve İtalya'nın olduğu birçok ülkeye gönderdiği tıbbi malzeme desteği ve dayanışmasını övmesi üzerine canlı yayını kesti.⁶⁰

• Katar:

Katar'da, Suudi Arabistan'da Kovid 19 teşhisi alan hasta sayısı 2.979 olarak saptanırken, 275 hasta iyileşmiş ve toplamda ölüm sayısı 7'ye yükselmiştir. Katar, salgınla mücadele kapsamında ülkedeki özel sektör çalışanlarının maaşlarını ödeyecek. Ülkede bulunan özel

şirketler, işçilerine üç aylık maaş desteği için başvurabilecekler.⁶¹ Bunun yanında Katar, koronavirüs ile mücadele eden ülkelere desteklerine de devam etmektedir. Katar, İtalya'nın koronavirüs ile mücadelesine destek olarak 2 sahra hastanesi gönderdi. Ayrıca Katar Emiri Temim bin Hamed el-Sani, İtalya'ya tıbbi malzeme gönderilmesi talimatını verdi.⁶²

FIFA Başkanı Infantino'nun "2022 Dünya Kupası'nın kesinlikle Katar'da gerçekleştirileceğini" söylediği bildirildi. Rüşvet iddiaları sonrası 2022 Dünya Kupası'nın el değiştirmeyeceği ifade edilirken, FIFA Başkanı Infantino'nun Katar'ı zora sokmayacağı da belirtildi.⁶³

Katar ekonomisini etkileyen bir gelişme olarak, şubat ayında yüzde 16,5'in üzerinde düşüş kaydedilen petrol fiyatları mart ayında ise yüzde 35 düştü.⁶⁴

• Kuveyt:

Kuveyt'te bulunan toplam Kovid-19 vaka sayısının 1234 olduğu ve iyileşen hastaların sayısının ise 142'ye ulaştığı belirtildi. Ölü sayısı ise 1 olarak açıklandı.⁶⁵ 17.00-06.00 saatleri arasında sokağa çıkma yasağı uygulayan Kuveyt, Mahbula ve Celib el-Şuyuk bölgelerini de karantina altına aldıklarını açıkladı.⁶⁶ Hükümet tam zamanlı sokağa çıkma yasağının gerçekleşmesi için gerekli hazırlıkların yapılması gerektiğini ilgili kurumlara ilettiler. Yurtdışındaki Kuveyt vatandaşlarının ülkeye dönüşü konusunda da somut adımlar atılacağı belirtildi.⁶⁷

İçişleri Bakanı, çalışma ve ikametgâh vizeleri dolan işçilerin geri dönememesi sebebiyle herhangi bir vergi ücreti alınmayacağını belirtse de internet sistemlerinde vergi talep edildiği belirtildi.⁶⁸ Ancak ülkelere dönmek isteyen işçiler için uçuş yasağının geçici olarak kaldırılacağı duyuruldu.⁶⁹

Kuveyt Petrol Bakanı, OPEC+ toplantısından beklenen sonucun petrol üretiminin günlük olarak büyük miktarda kesintiye uğratılması olduğunu ve böylece piyasanın dengelenip daha fazla fiyat düşüşünün yaşanmayacağını söyledi.⁷⁰

Çin, askeri uçak ile Kuveyt'e tıbbi malzeme yardımında bulunmaya ve bilgi paylaşımı yapmaya devam etmektedir.⁷¹ Hindistan da Kuveyt'e tıbbi malzeme yardımında bulundu.⁷²

• Umman:

Umman'da toplam Kovid-19 vaka sayısı 599 olurken ölü sayısı 3'tür. Ülkede koronavirüs önlemleri kapsamında başkent Muskat, 10 Nisan'dan itibaren karantina altına alındı. Yeni bir açıklamaya kadar eğitim kurumlarının kapalı kalmaya devam edeceği belirtildi.⁷³ Umman'da ayrıca koronavirüs hastalığını yenen 109 hasta olduğu belirtildi.⁷⁴ Vatandaşların farklı ülkelerden Umman'a getirilmesi devam etmektedir. Bu kapsamda Suudi Arabistan, Kuveyt

ve Tanzanya'dan Umman'a dönen vatandaşlar olduğu belirtildi. Pakistan'daki vatandaşlarını da Umman'a getirmek isteyen hükümet, Karaçi'den uçuş izni beklediklerini, bu nedenle bunun şu an için ertelendiğini belirtti.⁷⁵ Bununla ilgili olarak, Umman Sultanı Heysem bin Tarık bin Teymur el-Said, 366'sı yabancı uyruklu 599 mahkûm için af ilan ettiğini açıkladı. Kararın virüs yüzünden mi Ramazan ayının yaklaşması sebebiyle mi olduğu belirtilmedi.⁷⁶

• Bahreyn:

Koronavirüs birçok yerde olduğu gibi Bahreyn'de de günlerdir birinci gündem maddesi olmaya devam etmektedir. Son rakamlara göre ülkede koronavirüse yakalanmış hasta sayısı 1087'dir. Hastalıktan dolayı hayatını kaybedenlerin sayısı 6 olarak bildirilmiştir.⁷⁷ Koronavirüsün ekonomik etkilerini azaltmak maksadıyla hükümet, 570 milyon dolarlık bir bütçeyi özel sektörde kayıtlı yaklaşık 100 bin çalışanın üç aylık maaşlarını karşılamak için harcayacağını bildirdi. Hükümet ayrıca vatandaşlarının su ve elektrik faturalarını yine 3 aylık süreyle karşılayacağını da belirtti.⁷⁸ Ülkede ayrıca virüs dolayısıyla işlerini kaybeden insanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla online bir yardım kampanyası başlatıldı. Gönüllü yardımseverlerin başlattığı bu kampanyaya başta Bahreyn'in içinden olmak üzere Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Suudi Arabistan ve Kuveyt'ten de destek geldi. Bu kampanya ile şimdiye kadar içerisinde pirinç, şeker gibi temel gıda maddelerinin yer aldığı 2000 koli ihtiyaç sahiplerine ulaştırıldı.

Koronavirüsle mücadele kapsamında teknolojiye de başvuran Bahreyn, evde karantina altında tutulan Kovid-19 hastalarının takibi için elektronik bilekliklerin kullanılacağını bildirdi. Buna göre bileklik kullanan hastalar, telefonlarından 15 metre uzaklaştıklarında bir mesajla uyarılacaklar. Aynı zamanda yetkililer hastaların karantinaya uyup uymadıklarını takip etmek için anlık fotoğraf da talep edebilecekler. Karantinayı ihlal edenler 3 aydan az olmamak kaydıyla hapis cezası ya da para cezasıyla karşı karşıya kalacaklar.

Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan bir açıklamaya göre koronavirüs önlemleri kapsamında, yurtdışında bulunan yaklaşık 1200 kişi tahliye edilip Bahreyn'e getirildi. Açıklamada 1200 kişinin çoğunlukla Çin, İran, Irak ve Körfez ülkelerinden olduğu ifade edildi.⁷⁹ Bunun yanında, koronavirüsle mücadelede yatak kapasitesini arttırmak amacıyla Bahreyn Savunma Kuvvetleri'ne ait bir otoparkın üçüncü katı yedi gün içerisinde 130 yatak kapasiteli bir yoğun bakım ünitesine dönüştürüldü.⁸⁰

Ülkede 26 Mart tarihinden bu yana kapalı olan bazı alışveriş merkezleri ve mağazalar, 9 Nisan Cuma gününden itibaren yeniden hizmet vermeye başladı. Bahreyn resmi haber ajansında yer alan habere göre açık olan yerlerde çalışanlar ve müşteriler maske takacak, mağazalarda aynı anda belirli sayıda müşterinin olmasına izin verilecek, mağaza önlerinde

sıra oluşması durumunda sosyal mesafe kuralına dikkat edilecek. Sinemalar, tiyatrolar, spor salonları, havuzlar, kafeler, turistik yerler kapalı kalmaya devam edecek. Restoranlar ise sadece eve sipariş hizmeti verebilecekler.⁸¹

• Yemen:

Karışıklıkların ve çatışmaların devam ettiği Yemen'e bir darbe de koronavirüs nedeniyle vurulmuş oldu. Ülkedeki ilk salgın vakası haberi Hadramut'tan geldi.⁸²

Yemen'deki asıl önemli gelişme, BM Yemen Özel Temsilcisi ve BM Genel Sekreteri'nin, ülkede koronavirüsün yayılma hızının mevcut koşullar sebebiyle ivedi olacağı düşüncesiyle tarafları ülke düzeyinde bir ateşkes ilan etmeye çağırması oldu. Bu çerçevede, Suudi Arabistan 2 haftalığına Yemen'deki bütün askeri faaliyetlerini durdurduğunu açıkladı. Ancak bu kararın ateşkes olarak lanse edilmesinden sonra da taraflar aralarında çatışmaya devam etti. Husiler tarafından ise konuya ilişkin önkoşullar içeren bir metin yayınlandı. Buna göre Husiler, ortada bir ateşkes kararının olabilmesi için kendileri üzerindeki ambargonun kaldırılması, hava saldırılarının durdurulması, Sana'a Havalimanı'nın açılması ve ticaretin tekrardan başlamasını ön koşul olarak sundular. Ayrıca, Yemen'de BAE destekli Güney Geçiş Konseyi'ne bağlı güçlerin, Beyda vilayetindeki hükümet güçlerine destek için gönderdiği 16 araçlık konvoy Suudi Arabistan tarafından alıkonuldu.⁸³

■ KUZAY AFRIKA GÜNDEMİ

• Fas:

Fas'ta koronavirüsün pozitif vaka sayısı 1661'e yükselmiş ve 118 kişi hayatını kaybetmiştir.⁸⁴

IMF, Kovid-19'un Fas ekonomisi üzerindeki etkisinin azaltılmasına yardımcı olmak için yetkililerle yakın ilişki içinde olmaya devam etmektedir. 7 Nisan'da, Fas makamları İhtiyati ve Likidite Hattı kapsamında IMF'den yaklaşık 3 milyar Dolarlık bir kredi almıştır.⁸⁵

Fas Kralı VI. Muhammed, Kovid-19 krizini görüşmek üzere İspanyol Kral Felipe VI ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir. İspanyol kraliyet sarayı, iki kralın küresel Kovid-19 salgınını ele aldığını ve pandemiye karşı mücadelede İspanyol-Fas dayanışmasını ifade ettiğini açıklamıştır.⁸⁶

Milletvekilleri kongresinde konuşan aşırı sağcı Vox partisi üyesi, Sanchez yönetiminin Fas'ın deniz sınırları sorunuyla ilgili eylemsizlik koalisyonunu suçlayarak İspanyol hükümetine eleştiride bulunmuştur. Milletvekilleri; Fas'ı İspanya'nın egemen bölgesini "tahsis etmek" ve İspanya'ya danışmadan "tek taraflı kararlar" vermekle suçlamıştır. Sağ partinin hükümete

düşmanca yorumları, Fas'ın Batı Sahra Sahil ile İspanyol Kanarya Adaları arasındaki sularda deniz sınırlarını tanımlamak için geçtiğimiz hafta yasalaşan deniz yetki alanlarının belirlenmesi mevzuatının ardından gelmiştir.⁸⁷

• Cezayir:

Pazar günü yapılan açıklamada, yeni koronavirüs vaka sayısı 1.914'e ulaşmış ve 293 kişi hayatını kaybetmiştir. Ülkede Blida şehrinde tam zamanlı, diğer bölgelerde ise kısıtlı olarak sokağa çıkma yasağı uygulanmaktadır.⁸⁸

Petrol fiyatlarının düşüşünden kaynaklı olarak Cezayir ekonomisi sıkıntı yaşamaktadır. Ön-görülerini 50 dolara göre ayarlayarak yıllık %1,8 büyüme hedefini şu anki piyasa koşullarında sağlaması zor görünmektedir. Cezayir ekonomisinin %90'ı petrol ve doğalgaz gelirlerine bağlıdır.⁸⁹

Cezayir'deki Sidi Muhammed mahkemesi pazartesi günü sivil bir grup olan Gençlik Eylem Hareketi (RAJ) başkanı ve bu popüler hareketin önde gelen eylemcisi Abdelouahab Fersaoui bir yıl hapse mahkum edilmiştir. Geçtiğimiz ekim ayında Facebook üzerinden yaptığı paylaşımdan kaynaklı olarak göz altına alınan Fersaoui, ülkenin birlik ve bütünlüğüne zarar vermek suçundan ceza almıştır.⁹⁰

• Tunus:

Tunus Sağlık Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre koronavirüse yakalanan hasta sayısı 685'e ulaştı ve virüs kaynaklı olarak 28 kişi hayatını kaybetti. Yalnızca cuma günü gerçekleştirilen 589 testten 14 tanesinin sonucu pozitif çıktı.⁹¹

Tunus sosyal medya siteleri, emekli Tümgeneral Halife Hafter'in Tunus ve halkını tehdit eden milislere ait memurların bir videosunu yayınladı. Dini aşırı gruplara ait görünen Hafter'in milisleri, Libya'nın geri kalanı üzerindeki kontrolünü tamamladıktan sonra sıranın Tunus'a geleceğini söylerken, videodaki milislerden birinin "Tunus için geliyoruz" diye bağırıldığı görüldü.⁹²

IMF İcra Kurulu, Tunus'un Kovid-19 salgınına karşı proaktif politikasını desteklemek için 745 milyon ABD doları acil yardım kredisini onayladı. Kovid-19 pandemisinin ekonomik etkisi hızla gelişmekte ve 2020 için büyümede keskin bir düşüş beklenmektedir. IMF'nin acil desteği, sağlık sektörü, sosyal güvenlik ağları ve krizden etkilenen işletmeler için ek kaynaklar sağlamayı taahhüt etmektedir.⁹³

Tunus Kovid-19'un yayılmasıyla mücadele için başta Çin olmak üzere yabancı ülkelere yardım almıştır. Sağlık Bakanı Abdülatif Mekki, Çin'den 27 ton tıbbi ekipman taşıyan Tunus uçağının cumartesi günü ülkeye indiğini ve önümüzdeki günlerde de daha fazla yardım uçuşu beklendiğini açıkladı. Yabancı ülkelere mahsur kalan vatandaşlara yardım etmek için ülkelere geri dönüş çabaları da devam etmektedir.⁹⁴

• Libya:

İlk Kovid-19 vakasının 24 Mart'ta görüldüğü Libya'da, 11 Nisan itibarıyla 25 pozitif vaka, 1 ölü rapor edilirken, 8 hastanın da iyileştiği açıklandı. Savaş sebebiyle 150 binden fazla kişinin göç etmek zorunda kaldığı ve sosyo-ekonomik şartların her geçen gün kötüleştiği Libya'da koronavirüs salgını ile nasıl mücadele edileceği ve salgının, süren savaşın seyrine olabilecek muhtemel etkileri merak konusu olmaya devam etmektedir. Bir detay olarak ABD salgınla mücadele amacıyla Libya'ya 12,5 milyon dolar hibe etti.⁹⁵

Birleşmiş Milletler, Libya'nın başkenti Trablus'ta Hafter'in su şebekesine yaptığı saldırıyı kınadı. BM İnsani Yardımlar Koordinatörü Yakub El Hillo yaptığı açıklamada, bu tarz saldırıların derhal durdurulması gerektiğini söyledi. Libya'nın büyük bir kısmına su temin eden ana şebekelerden biri olan Büyük İrmak Projesi'ne saldırı düzenleyen silahlı gruplar, buradaki çalışanları da tehlike altında bıraktı.⁹⁶

Libya'nın doğusundaki gayrimeşru silahlı güçlerin lideri Halife Hafter'e bağlı milisler, Trablus'un güneyindeki ilaç depolarını Grad füzesiyle vurdu. Uzmanlara göre Hafter milisleri, Trablus ve çevresindeki bölgelerde askerî açıdan ilerleme kaydeden UMH birliklerine baskı yapabilmek için altyapıyı hedef almaktadır.⁹⁷

Son olarak geçtiğimiz ay BM Libya özel temsilcisi Ghassan Salame istifa etti. Trablus ve Bingazi arasındaki anlaşmazlığın ulaştığı boyutlar ve bu durumun sağlığına olan etkisini sebep gösteren Salame'nin istifasından bu yana, bir ayı aşkın bir süredir Libya özel temsilcisi bulunmamaktadır. BM Güvenlik Konseyi'nde oylanarak Cezayir eski Dış İşleri Bakanı Ramtane Lamamra'nın BM özel temsilcisi olarak atanması, ABD'nin vetosu ile engellendi.

• Mısır:

Mısır, Almanya'dan bir denizaltı teslim aldığını açıkladı. Mısır Silahlı Kuvvetleri'nin resmi Facebook hesabından yayınlanan açıklamada, Alman yapımı "209/1400" tipi denizaltının, Mısır ve Almanya tarafından 2014 yılında imzalanan dört anlaşmadan biri olarak teslim alındığı ifade edildi.⁹⁸

Mısır Atom Enerjisi Kurumu ve Rusya'nın Rosatom TVEL yan kuruluşu Novosibirsk Kimyasal Konsantreler Fabrikası (NCCP), Mısır'ın ETTR-2 araştırma reaktörü için düşük zenginleştirilmiş nükleer yakıt bileşenlerinin tedariki için on yıllık bir sözleşme üzerinde anlaştı.⁹⁹

Mısır koronavirüsün yayılmasını önlemek için ülke çapında gece sokağa çıkma yasağını iki hafta daha uzatacağını söyledi. Sokağa çıkma yasağı akşam 8'den sabah saat 6'ya kadar uygulanacak ve 23 Nisan'a kadar sürecek.¹⁰⁰ Mısır'da koronavirüs vaka sayısı 1939'a ölen kişi sayısı da 146 kişiye çıktı.¹⁰¹

Mısır'da koronavirüs salgınına önleme kapsamında alınan tedbirler üçte biri yoksulluk sınırının altında yaşayan ve günde 2 dolardan daha az bir para kazanan Mısır halkını zorlamaya başladı. Birçok kişi bu süreçte işlerinden oldu ve geçimlerini sağlayamamaya başladı. Hükümet düzensiz işçilere yardımcı olmak için aylık ödemeye başvurmaları için çevrimiçi bir sistem başlattı. Fakat bu sisteme birçok Mısırlı ya başvuramadı, başvurduysa da kendilerine bir ödeme yapılmadığını ifade etti.¹⁰²

KAYNAKÇA

- 1 <https://www.nytimes.com/2020/04/08/world/middleeast/syria-assad-chemical-weapons.html>
- 2 <https://tass.com/tag/syria>
- 3 <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/04/intel-state-department-watchdog-report-syria-chemical-weapon.html>
- 4 <https://www.dailysabah.com/politics/eu-mulls-further-sanctions-after-syria-regimes-chemical-weapons-usage-confirmed/news>
- 5 <https://www.trthaber.com/haber/gundem/disislerinden-kimyasal-silah-aciklamasi-rejimin-cirkin-yollari-denediginin-acik-kaniti-474697.html>
- 6 <https://tr.euronews.com/2020/04/09/putin-yerli-silahlar-suriye-de-test-ederek-deneyim-kazandik>
- 7 <http://www.shaam.org/news/syria-news/%D9%85%D9%8A%D9%84%D9%8A%D8%B4%D9%8A%D8%A7%D8%AA-%D8%A5%D9%8A%D8%B1%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D8%AA%D9%83%D8%B3%D8%B1-%D9%82%D8%B1%D8%A7%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%B8%D8%A7%D9%85-%D8%A8%D8%B9%D8%B2%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%8A%D8%AF%D8%A9-%D8%B2%D9%8A%D9%86%D8%A8-%D8%AD%D9%88%D9%84-%D9%83%D9%88%D8%B1%D9%88%D9%86%D8%A7-%D9%88%D8%AA%D9%88%D8%A7%D8%B5%D9%84-%D9%86%D8%B4%D8%A7%D8%B7%D9%87%D8%A71.html>
- 8 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-rusyanin-suriyenin-kuzeyinde-birlik-kurma-hayalini-suya-dusurdu/1798370>
- 9 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/100420208>
- 10 <https://twitter.com/tcsavunma>
- 11 <https://en.zamanlws1.net/news/article/53868/>
- 12 <https://sputniknews.com/middleeast/202004061078849639-turkish-defence-ministry-to-minimise-troop-movements-in-syria-amid-covid-19-pandemic/>
- 13 <https://www.aljazeera.com/news/2020/04/highly-probable-syria-gov-allies-attacked-hospitals-200406182024266.html>
- 14 <https://twitter.com/tcsavunma>
- 15 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-cumhurbaskani-rivlinden-gantz-in-koalisyonu-kurmak-icin-ek-sure-talebine-ret-/1802017>
- 16 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-ordusundan-esedin-komutanina-goruntulu-mesaj-sizi-goruyoruz/1800078>
- 17 “Zurfi Hükümeti Kurma Görevinden Çekildi”. *Kurdistan24*, 9 Nisan 2020. <https://www.kurdistan24.net/tr/news/b824fd73-ee20-4b49-bd09-3fe5a5644d44>
- 18 “Irak’ta Hükümet Kurma Yetkisi Alan Kazımı: Egemenlik Kırmızı Çizgimiz”. *Şarkul Avsat*, 11 Nisan 2020. <https://aawsat.com/turkish/home/article/2228121/irak%E2%80%99ta-h%C3%BCk%C3%BCmet-kurma-yetkisi-alan-kaz%C4%B1mi-egemenlik-k%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1-%C3%A7izgimiz>

- 19 "Irak Güçler İttifakı Koalisyonu Ve Barzani'den Kazimi'ye Destek". *Anadolu Ajansı*, 8 Nisan 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-gucler-ittifaki-koalisyonu-ve-barzaniden-kazimiye-destek/1797340>
- 20 "Irak Hizbullahı: Hükümeti Kurma Görevinin Kazimi'ye Verilmesi Savaş İlanı". *Kurdistan24*, 10 Nisan 2020. <https://www.kurdistan24.net/tr/news/168a141b-64d3-49df-99d8-5734e3add2d1>
- 21 "Rockets Land Near Oil District In Southern Iraq; No Casualties". *Reuters*, 6 Nisan 2020. <https://www.reuters.com/article/us-iraq-security-energy/rockets-land-near-oil-district-in-southern-iraq-no-casualties-idUSKBN2100PT>
- 22 "DAİŞ'ten Haşdi Şabi'ye Saldırı". *Kurdistan24*, 10 Nisan 2020. <https://www.kurdistan24.net/tr/news/76e0e490-8a8c-4616-b9b2-ddd7aae5bc09>
- 23 "Bomb Blast Kills, Injures Four Farmers In Diyala". *The Baghdad Post*, 9 Nisan 2020. <https://www.thebaghdadpost.com/en/Story/47830/Bomb-blast-kills-injures-four-farmers-in-Diyala>
- 24 "Five Iraqi Policemen Injured In Two Separate Attacks In Kirkuk". *Basnews*, 7 Nisan 2020. <http://www.basnews.com/index.php/en/news/iraq/594493>
- 25 "Two Peshmerga Killed In ISIS Attack Amid Uptick In Activity, COVID-19". *Kurdistan24*, 8 Nisan 2020. <https://www.kurdistan24.net/en/news/993e0b71-5c76-41c1-86d1-0a5877db2ee5>
- 26 "US-Led Coalition Withdraws From Sixth Iraqi Military Base". *Rudaw*, 7 Nisan 2020. <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/07042020>
- 27 "Threat From Iran To U.S. Forces In Iraq Remains 'Significant': Senior U.S. Diplomat". *Reuters*, 9 Nisan 2020. <https://www.reuters.com/article/us-iraq-security-usa/threat-from-iran-to-u-s-forces-in-iraq-remains-significant-senior-u-s-diplomat-idUSKCN21R3DG>
- 28 "US Officials: Missile Defense Systems Now Operating In Iraq". *Associated Press*, 11 Nisan 2020. <https://apnews.com/c51679d69d3d5cfd3825fe02d8c345e6>
- 29 "US to Hold 'Strategic' Talks With Iraq on Military and Economic Relations". *The National*, 8 Nisan 2020. <https://www.thenational.ae/world/mena/us-to-hold-strategic-talks-with-iraq-on-military-and-economic-relations-1.1003375>
- 30 "Irak Petrol Bakanı: OPEC Tek Başına Piyasadaki Dengeyi Sağlayamaz". *Rudaw*, 11 Nisan 2020. <https://www.rudaw.net/turkish/business/11042020>
- 31 "Irak'ta Sokağa Çıkma Yasağıyla İlgili Yeni Karar". *Kurdistan24*, 8 Nisan 2020. <https://www.kurdistan24.net/tr/news/137150b9-dc9d-415e-9f6d-b22cd937bfc9>
- 32 "Iraq Extends Suspension Of Commercial Flights Until April 18". *Kurdistan24*, 11 Nisan 2020. <https://www.kurdistan24.net/en/news/6cf699ed-3b7f-4f57-9821-809a75095740>
- 33 "1,318 Coronavirus Cases, 72 Fatalities In Iraq". *Middle East North Africa Financial Network*, 12 Nisan 2020. <https://menafn.com/1100011285/1318-coronavirus-cases-72-fatalities-in-iraq>
- 34 "ستاندەر ناوهرۆکی ریکهوتنی کاندیدی راسپیدراوی سهروک و مزیران لهگهل کورد و لایهنهکانی ناشکرادهکات". *Standard Kurd*, 9 Nisan 2020.

http://skurd.net/2020/04/09/%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86%D8%AF%DB%95%D8%B1-%D9%86%D8%A7%D9%88%DB%95%D8%B1%DB%86%D9%83%DB%8C-%D8%B1%DB%8E%D9%83%DB%95%D9%88%D8%AA%D9%86%DB%8C-%D9%83%D8%A7%D9%86%D8%AF%DB%8C%D8%AF%DB%8C-%D8%B1%D8%A7/?fbclid=IwAR3JCrX40FzgBTZ58rqhL9RD_Hkexhgqo_asvoWs0HFsv7yXcVX13bAlSCA

- 35 “سەرۆك بارزانی له پهیوهندییەکی تەلەفونیدا پشتگیریی خۆی بۆ مستەفا کازمی راگەیاند”. *Kurdistan24*, 9 Nisan 2020. <https://www.kurdistan24.net/so/news/bb8135b6-adb2-4959-958e-1d315e212594?fbclid=IwAR3PA5fMmfWED1kxTfsGmLb3Y0nzIVSbFZmnig7FsPuhCBlvyJD1AeKXeB4>
- 36 “اسەرنج و پیشنیار بۆ وهفدی دانوستاندن له گهڵ به غدا”. *Sbeiy.Com*, 30 Mart 2020. https://www.sbeiy.com/Dreje_birwra.aspx?jimare=2338&fbclid=IwAR3JCrX40FzgBTZ58rqhL9RD_Hkexhgqo_asvoWs0HFsv7yXcVX13bAlSCA
- 37 “مستەفا کازمی پهيامیکی به زمانی کوردی بڵاو کردوه”. *Kurdistan24*, 9 Nisan 2020. <https://www.kurdistan24.net/so/news/ca081226-0085-4732-b25b-b32ba59083ca?fbclid=IwAR3EK23nG9AqTcAg6KUln3Y3IleJsV6fpJTupuJT0d0Lsrk1XmbsplrgAQU>
- 38 “به‌رپرستی و مزارتی پێشمهرگه هۆکاری هێرشه‌کانی داعش ناشکرا ده‌کات”. *Basnews.Com*, 8 Nisan 2020. <http://www.basnews.com/index.php/so/news/kurdistan/594711>
- 39 “قوباد تالهبانی: داعش بۆشایی ئەمەنی نێوان سنووره‌کانی هەرێم و هێزه عێراقییه‌کان ده‌قوزێته‌وه و هێرشه‌کات”. *Esa News Agency*, 8 Nisan 2020. https://www.esta.krd/news.aspx?id=2432&mapid=1&fbclid=IwAR0qOt2EW30nDSLg-8CyF_SVy4R3hcpNJyJa64hhGEuAMCkeHNX1fFs_v6o
- 40 “COVID-19 In Kurdistan: Total Cases Rise To 324”. *Basnews.Com*, 11 Nisan 2020. <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/595333>
- 41 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-ulusal-istihbarat-dairesi-baskani-hukumeti-kurmakla-gorevlendirildi/1798575>
- 42 https://www.facebook.com/arshedalsalihi/?__tn__=%3C-R&eid=ARAnMpfVq_iZAJdIP5lctBRo2cH4PMDse-WnlmQvUHH_YLwbvbgZ-_06KFSB20xiHJuAc5c0LGnbozdF&hc_ref=ARSt86XgEELfWFmKd2y86GQs5JFhVGxSUNXx_2J2gDfjl3DbacMEnQrDaD470NCv84
- 43 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-ta-deas-saldirisi-3-olu-5-yarali/1799345>
- 44 https://twitter.com/FATIHILDIZ_MFA/status/1248382338355982339?s=20
- 45 <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/594749>
- 46 <https://twitter.com/TomtheBasedCat/status/1249118885921656835?s=20>
- 47 <http://turkmenelihaber.net/turkmeneli/item/15891-kerkuk-te-koronavirus-nedeniyle-bir-kisi-daha-hayatini-kaybetti.html>
- 48 <http://turkmenelihaber.net/turkmeneli/item/15870-kerkuk-te-sokaga-cikma-yasagi-19-nisan-azatildi.html>
- 49 <http://turkmenelihaber.net/turkmeneli/item/15871-harbiye-kerkuk-emniyet-mudurlugu-nde-basin-toplantisi.html>

- 50 <https://www.tbajansi.com/xsalihi-altunkoprude-yasanan-olay-siyasi-ve-milliyetci-boyutu-yoktur/>
- 51 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdnin-cumhuriyetci-vekilleri-suudi-arabistani-petrol-fiyatlarikonusunda-uyardi/1798162>
- 52 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trump-rusya-ve-suudi-arabistan-ile-petrol-fiyatlarinigorustu/1799350>
- 53 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kanada-suudi-arabistan-a-silah-satisi-yasagini-kaldirdi/1799361>
- 54 <http://www.haber7.com/dunya/haber/2962789-suudi-arabistanda-sokaga-cikma-yasagi-suresiz-hale-getirildi>
- 55 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52223456>
- 56 <http://www.haber7.com/dunya/haber/2962682-suudilerden-skandal-karar-trt-ve-aaya-erisim-engeli>
- 57 <https://aawsat.com/turkish/home/article/2230256/%E2%80%8Bbae-vatanda%C5%9Flar%C4%B1n%C4%B1-almayan-%C3%BClkelerle-ili%C5%9Fkileri-g%C3%B6zden-ge%C3%A7irecek>
- 58 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/baede-mahsur-kalan-cezayirliler-tahliye-ediliyor-475495.html>
- 59 <https://wam.ae/tr/details/1395302835901>
- 60 <https://www.ahaber.com.tr/video/dunya-videolari/bae-televizyonu-turkiyenin-basarisini-hazmedemedi-dunya-saglik-orgutu-ovguler-yagdirinca-aninda-yayini-kesti-video>
- 61 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-12/qatar-to-pay-private-sector-salaries-as-virus-cripples-business>
- 62 <https://www.sabah.com.tr/dunya/2020/04/08/katar-italyaya-2-sahra-hastanesi-gonderdi>
- 63 <https://www.milliyet.com.tr/skorer/galeri/dunya-kupasi-kesinlikle-katarda-olacak-6186411/5>
- 64 <https://www.reuters.com/article/qatar-oil/qatars-oil-prices-fell-over-35-in-march-qna-idUSL8N2BU6F4>
- 65 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2885535&Language=en>
- 66 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2884546&Language=en>
- 67 <https://news.kuwaittimes.net/website/kuwait-steps-up-measures-to-confront-coronavirus/>
- 68 <https://news.kuwaittimes.net/website/fines-still-collected-for-expired-visas/>
- 69 <https://www.arabianbusiness.com/transport/444902-kuwait-to-resume-outbound-flights-for-expat-repatriation>
- 70 <https://www.reuters.com/article/oil-opec-kuwait/kuwait-oil-minister-says-intention-at-opec-meeting-to-reduce-output-by-10-mln-15-mln-bpd-newspaper-idUSL5N2BW1K1?rpc=401&>
- 71 <https://news.kuwaittimes.net/website/army-aircraft-with-medical-supplies-returns-from-china/>
- 72 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2885484&Language=en>

- 73 <https://www.aa.com.tr/en/health/oman-number-of-coronavirus-cases-tops-480/1799732>
- 74 <https://omannews.gov.om/NewsDescription/ArtMID/392/ArticleID/11420/53-More-Catch-COVID-19-Health-Ministry>
- 75 <https://timesofoman.com/article/3013611/oman/transport/oman-postpones-plans-to-bring-stranded-citizens-from-pakistan>
- 76 <https://www.reuters.com/article/us-health-oman-prisoners-idUSKBN21Q0QR>
- 77 John Hopkins University Coronavirus Resource Center, 12.04.2020,
<https://coronavirus.jhu.edu/map.html>
- 78 Middle East Monitor, "Bahrain to pay salaries of private sector employees for 3 months," 9.04.2020
<https://www.middleeastmonitor.com/20200409-bahrain-to-pay-salaries-of-private-sector-employees-for-3-months/>
- 79 Kingdom of Bahrain Ministry of Foreign Affairs, 6.04.2020,
<https://www.mofa.gov.bh/Default.aspx?tabid=7824&language=en-US&ItemId=13680>
- 80 Gulf News, "Bahrain converts parking into 130-bed COVID-19 unit in seven days," 10.04.2020,
<https://gulfnews.com/world/gulf/bahrain/bahrain-converts-parking-into-130-bed-covid-19-unit-in-seven-days-1.1586537609053>
- 81 Bahrain News Agency (BNA), "Bahrain's Government Executive Committee introduces additional COVID-19 precautionary measures," 7.04.2020,
<https://www.bna.bh/en/BahrainsGovernmentExecutiveCommitteeintroducesadditionalCOVID19precautionarymeasures.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDtk0JTWJbhgkdEuYqh5oUIM%3d>
- 82 Sana'a Center for Strategic Studies, Twitter, 10.04.2020,
<https://twitter.com/SanaaCenter/status/1248575866499629057?s=08>
- 83 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/yemende-bae-destekli-gucler-hukumete-gonderilen-muhimmata-el-koydu-474003.html>
- 84 <https://www.moroccoworldnews.com/2020/04/299405/moroccos-daily-covid-19-case-count-jumps-to-116-total-stands-at-1661/>
- 85 <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/08/pr20138-morocco-draws-funds-available-under-precautionary-liquidity-line-covid19-pandemic>
- 86 <https://www.moroccoworldnews.com/2020/04/299253/king-mohammed-vi-spains-king-felipe-vi-discuss-covid-19-crisis/>
- 87 <https://www.moroccoworldnews.com/2020/04/298957/vox-party-pressure-spains-government-over-moroccan-maritime-border/>
- 88 http://www.china.org.cn/world/Off_the_Wire/2020-04/13/content_75923369.htm
- 89 <http://www.rfi.fr/en/wires/20200412-oil-prices-virus-instability-put-algeria-edge>
- 90 <https://www.middleeasteye.net/news/coronavirus-algeria-outcry-crackdown-opposition-protests>
- 91 http://www.china.org.cn/world/Off_the_Wire/2020-04/12/content_75921008.htm

- ⁹² <https://www.middleeastmonitor.com/20200402-what-does-haftar-want-with-tunisia/>
- ⁹³ <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/10/pr20144-tunisia-imf-executive-board-approves-a-us-745m-disbursement-address-covid19-pandemic>
- ⁹⁴ <https://www.arabnews.com/node/1657496/middle-east>
- ⁹⁵ <https://reliefweb.int/report/libya/libya-covid-19-flash-update-no-1-30-march-2020>
- ⁹⁶ <https://www.amerikaninsesi.com/a/libya-da-su-istasyonuna-saldiriya-bm-tepki-gosterdi/5368345.html>
- ⁹⁷ <https://www.yenisafak.com/dunya/libyada-hafter-milisleri-trablusun-guneyindeki-ilac-depolarini-vurdu-3534328>
- ⁹⁸ <https://www.middleeastmonitor.com/20200410-egypt-receives-third-submarine-from-germany/>
- ⁹⁹ <https://www.power-technology.com/comment/russia-egypt-nuclear-fuel-deal/>
- ¹⁰⁰ <https://gulffnews.com/world/mena/egypt-extends-night-time-curfew-in-fight-against-virus-1.1586423194690>
- ¹⁰¹ <https://www.egyptindependent.com/egypt-confirms-11-new-deaths-145-additional-coronavirus-cases-raising-total-to-1939/>
- ¹⁰² <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-egypt-economy/coronavirus-crisis-spells-trouble-for-many-egyptian-breadwinners-idUSKBN21P10D>